

PR. GHEORGHE COTOȘMAN

**DUȘMANUL
BANATULUI
- CONCUBINAJUL -**

**Carte retipărită prin scanare
după ediția apărută în anul 1936**

Ediție îngrijită de Dinu Barbu

*cu o postfață de
părintele conferențiar dr. Nicolae Morar
- Facultatea de Teologie a Universității de Vest
din Timișoara*

Editura Eurostampa

Timișoara, 2017

Foto: Sergiu Șoica

*Biserica Parohială din Comloșu Mare,
cu hramul “Adormirea Maicii Domnului”,
cea în care, la 9 februarie 1935, 71 de perechi
de români ortodocși au primit sfânta taină a cununiei.
Lăcașul de cult a fost ridicat la 20 martie 1794
și târnosit la 6 iunie 1796. La 1818 este pictat iconostasul,
iar în anul 1891 interiorul bisericii. Biserica este repictată
în 1925, iar reparații capitale au avut loc în 1891, 1958, 1996.*

*Interior. Biserica Parohială din Comloșu Mare,
cu hramul “Adormirea Maicii Domnului”,
a primit de-a lungul timpului mai multe vizite arhieresti:*

1891 - Episcopul Aradului, Ioan Meșianu;

1925 - Episcopul Aradului, Dr. Grigorie Coșca;

1996 - Mitropolitul Banatului, Dr. Nicolae Corneanu;

*2003 - Episcopul Vicar al Mitropoliei Banatului,
Lucian Lugojanul;*

*2007 - Episcopul Vicar al Mitropoliei Banatului,
Paisie Lugojanul.*

*Din decembrie 2014, parohia Comloșu Mare este păstorită de
preotul paroh Cezar Călin Cojocaru.*

ÎN LOC DE PREFAȚĂ

Concubinajul, relația interumană în care doi adulți hotărăsc să trăiască și să se gospodărească în comun, a interesat de multă vreme intelectualitatea bănățeană, profesorii teologi ai Bisericii Ortodoxe Române.

Preotul și profesorul dr. Gheorghe Cotoșman (5.09.1904-12.01.1977) nu face excepție. Preocuparea lui pentru combaterea fenomenului în Banat a fost maximă și cu rezultate concrete, mai ales că în anii interbelici concubinajul își făcuse tot mai mult simțită influența în satele bănățene, cu consecințele de rigoare.

Traicul în concubinaj a dus la scăderea îngrijorătoare a natalității. Conform documentelor vremii, citate de preotul Gheorghe Cotoșman, în anul 1923, în partea bănățeană a eparhiei Aradului, existau 4.467 de concubinaje și 205 „copii nelegiuți” la fiecare mie de nașteri, iar în eparhia Caransebeșului copiii rezultați din familii care trăiau în concubinaj reprezentau un procent de 26,10%.

În anul 1933, la Timișoara, din 237 de perechi de români ortodocși doar 67 s-au cununat. În satul Pesac, în anul 1934, erau 503 perechi ortodoxe cununate, iar 103 care trăiau în concubinaj. Tot atunci, în satul Sârbova (comuna Racovița) erau 178 de perechi cununate și 45 care trăiau în

concubinaj. În asemenea cupluri femeile avortau în număr mare, așa că una din consecințe era lipsa unor moștenitori direcți, ceea ce a dus la scăderea demografică a populației, ba chiar la creșterea îngrijorătoare a numărului de case părăsite. Astfel, la sfârșitul anilor '30, în Banat s-au înregistrat peste 5 000 de case părăsite, în lipsa unor moștenitori direcți ai concubinilor. Iar în plasa Oravița, din 1874 și până în 1935, "populația a scăzut cu 12 741 de suflete!"

De aceea, scria Cotoșman: "*Preoții, dar nu numai, au început să combată tot mai puternic atât concubinajul, cât și divorțurile, militând pentru „restaurarea familiei în drepturile ei sacrosancte”*. Biserica arăta că cei care trăiesc în acest fel fug de responsabilitățile părintești și, de multe ori, când aduc pe lume un copil, îl leapădă sau îl omoară. Dacă unii reușesc să-i crească, ei sunt privați de o seamă de drepturi pe care le pot avea doar prin legitimare.

Concluzia era că „*traiul bun și îmbuibăciunile*” de după primul război mondial au determinat această stare de lucruri, "*iar emanciparea femeii a făcut ca aceasta să nu mai fie dispusă să își închine întreaga viață creșterii și educației copiilor...*” Conform preotului Cotoșman, o țărancă dintr-un sat aflat nu departe de Timișoara, întrebată de ce nu face copii, a răspuns: „*Frasului îi trăbă copii, mi-s tânăără și vreau să trăiesc*”. Și mai trist era faptul că de la anul 1900 și până când părintele Cotoșman redactează lucrarea "Dușmanul Banatului - Concubinajul", "*plaga socială*", concubinajul, s-a dublat: "*adică dacă în anul 1900 era unul la 26, în anul 1935 era de unul la 14*".

În acest context social apare în anul 1936, la Tipografia “Mercantil” Moravetz din Timișoara, “Dușmanul Banatului - Concubinajul”, lucrarea elaborată de Gheorghe Cotoșman pe când era doctorand în teologie și preot în noua parohie din Jimbolia: (1928 - 1937), acolo unde ridica o biserică și organiza parohia. O carte pe care, spre surprinderea noastră, nu am găsit-o amintită printre lucrările care alcătuiesc biografia teologului Cotoșman, dacă ar fi să amintim doar sursele *Dicționarul Teologilor Români și-crestinortodox.ro*. Sigur, felul de a privi în carte societatea românească interbelică de către Gheorghe Cotoșman nu era cel mai potrivit, puseurile sale marcând, uneori, o exacerbare naționalistă pendinte de o ideologie nesănătoasă, de care BOR-ul s-a desprins de multă vreme.

Cert este că părintele teolog Gheorghe Cotoșman a acționat ca un misionar, iar una din biruințele sale e descrisă amănunțit în carte. Și anume, faptul că în 9 februarie 1935 la Comloșu Mare “s-a sfințit casa sufletească” a 71 de perechi de români ortodocși, convinse să pășească în fața altarului pentru a primi sfânta taină a cununiei. Un lucru atât de binecuvântat încât însuși părintele Cotoșman și-a pus întrebarea: “*Cum au putut fi înduplecați moșnegi de 75-80 de ani, veterani îmbătrâniți în nelegiuire, să se cunune în biserică alături de tineri de 23 de ani, proaspeți matadori intrați în arena zbuciumată a vieții? Tatăl alături de fiu și mama alături de fiică, poate chiar moșul și nepotul?*” Nașul celor 71 de perechi a fost însuși Dimitrie Nistor, avocat și preot ortodox, pe atunci prefect al județului Timiș-

Torontal, iar tinerii din Comloșul Mare au organizat un frumos festival artistic în cinstea celor care s-au cununat. “Modelul Comloș” a fost unul de răsunset în tot Banatul, declanșând dorința altor 300 de concubini din comună de a se vindeca de “*plaga concubinajului*”, aceștia urmând a se cununa în biserica locală.

Apariția broșurii doctorandului Gheorghe Cotoșman, și mai ales titlul incitant, nu puteau trece neobservate. Foaia Diecezană, organul eparhiei ortodoxe române din Caransebeș, apărută la 28 martie 2037 și avându-l ca redactor responsabil pe Nicolae Cornean, consilier eparhial, consemna: *“Am înaintea mea broșura distinsului colaborator, preot Gheorghe Cotoșman, intitulată “Dușmanul Banatului, concubinajul”. În 128 de pagini tipărite pe o hârtie frumoasă și în condiții excepțional de bune, acest preot cărturar ne înfățișează, cu date statistice precise, proporțiile catastrofale ale acestei plăgi din Banat. Mărturisesc sincer, la început - de la apariția cărții chiar, din 1936 - am avut impresia că autorul și-a intitulat lucrarea pentru efect; căci da, concubinajul este ceva frecvent în Bănat la noi, dar totuși a-i zice: concubinajul - dușmanul Banatului, e nițel exagerat! Iată însă că - pe lângă uimitoarele descoperiri ce ne face părintele Cotoșman - o împrejurare vine să dea Sfinției Sale pe dea’ntregul dreptate. Deunăzi părintele Nicolae Mieț din Biniș, aflându-se în Caransebeș, îmi spunea că pe lângă alte neazuri pe care le are în parohie, că acolo în Biniș, dela 1 ianuarie 1930 și până la finea anului 1936, deci timp de 7 ani încheiați, nu s’a făcut nici o cununie!*”

Îngrozitor! Nici o cununie în interval de 7 ani!? Se poate atâta înstrăinare, atâta îndepărtare de la Dumnezeu? Într-un sat cu peste 1500 de suflete, să nu cugete nimeni la aducerea lui Dumnezeu în casele oamenilor, în familiile lor?! Să nu se simtă absența Lui? Când se nasc copii, când moartea fâlfâie aripi sumbre deasupra capetelor lor?!” Cine se face vinovat de această înstrăinare? “Vina mulțimii de concubini în satele bătute nu este a se atribui preoților. Fenomenul acesta, cronic aici la noi, se datorește în bună parte toleranței, ca să nu zic complicității Statului. La firea rea, indiferentă în materie de credință a poporului de aici, Statul a venit cu o droaie de dispenze - venit cu indiferență față de cununie și... s-a ajuns acolo unde suntem astăzi: scăderea catastrofală a populației!”, conchide “Foaia Diecezeană” în martie 1937.

Din păcate, concubinajul a rămas un subiect delicat și azi în Banat, condițiile sociale și economice determinând mulți tineri să trăiască în așa numite căsătorii de probă, în logodne de durată, în fond tot un fel de concubinaj, alternative imorale la familia creștină. “*Uneori acest concubinaj este mascat de oficierea unei logodne, în fața celor două familii ori chiar în fața lui Dumnezeu, cerându-se preotului oficierea slujbei Logodnei, dar fără primirea Tai-nei Cununii.*”, scrie preotul basarabean Iulian Rață, parohul bisericii „Sfânta Treime” din satul Lucășeuca, raion Orhei, unul dintre cei mai activi internauți teologi români.

La recensământul care a avut loc în România în anul 2002 a fost cercetat și fenomenul stării civile de fapt, cea

care evidențiază dacă persoana interviuată trăia sau nu în uniune consensuală, aici fiind vorba de persoanele care *“au declarat că locuiesc, trăiesc (conviețuiesc) cu un/o partener/parteneră, fără forme legale de căsătorie, având o reședință comună cu partenerul/partenera, indiferent de starea civilă legală declarată. Astfel, majoritatea celor care trăiesc în concubinaj sunt cei care nu au fost căsătoriți niciodată, în număr de 609.121 de persoane.”* (Ziarul creștin “LUMINA”, 21.02. 2011).

Pertinentă e și explicația preotului Marius Daniel Ciobotă, Prof. Dr. la Seminarul Teologic “Chesarie Episcopul” din Buzău cu privire la creșterea numărului de cupluri tinere care aleg să viețuiască necununată, preferând să rămână căsătorite doar civil: *“Motivele, spun ei, ar fi numai cele de ordin material: lipsa momentană a resurselor financiare, prioritatea carierei etc. O inerție a stereotipiei de gândire atee, probabil neconștientizată, îi face să-și motiveze astfel opțiunea. Ba chiar un nou trend social importat din mediile desacralizate ale Occidentului, preferat mai cu seamă de vedete, promovează chiar disoluția instituției familiale.*

Lipsa de urmași, depopularea, sunt fenomene întâlnite în mai toată România contemporană. La care s-a adăugat în Banat și plecarea masivă din țară, îndeosebi după anul 1989, a zecilor de mii de șvabi, populație de origine germană, atât din Banatul montan, cât și din Banatul de pustă. Un fenomen aparte este cel al alienării, mai puțin întâlnit în Banat, dar existent și aici, și anume plecarea la

muncă în străinătate a unuia din părinți sau chiar a amândorura, copiii rămânând în grija bunicilor, fiind lipsiți astfel de dragostea părintească, de supravegherea părinților și de sfaturile lor folositoare. Și e vorba, la nivelul țării, de sute de mii de copii aflați în această situație dramatică!

Prof. Univ. Dr. Dan V. Poenaru (IMF “Victor Babeș”-Timișoara), consemnează faptul că *“Demografia a ajuns o problemă de siguranță națională”*, iar cu privire la județul Timiș Domnia Sa subliniază situația îngrijorătoare de aici: *“În județul Timiș s-a instalat, la ora actuală, procesul de îmbătrânire demografică. Se constată un nivel constant mic al natalității. În anul 2015, în județul Timiș s-au născut 8 519 copii, dar în același an s-au înregistrat 8 789 de decese naturale, cu vârsta medie la încetarea vieții de 71,85 ani”*. Profesorul consideră că în rezolvarea acestei situații trebuie să se implice atât Guvernul României, Academia de Științe Medicale, Biserica Ortodoxă Română, cât și societatea civilă. (“Renașterea bănățeană”, 22.09.2017).

Că probema concubinajului preocupă și în prezent B.O.R.-ul o dovedesc și cele spuse de Părintelui Prof. Dr. Constantin Necula de la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Andrei Șaguna” din Sibiu, care declara în anul 2006, la o conferință personală ținută la Timișoara: *“Acuma este drept că, din păcate, vocea comunităților este tot mai nesigură, când nu-i tăcere complice. Oamenii vin la Biserică numai ca să aibă de unde pleca, uneori. Nu vin să schimbe ceva, să se transforme, să simtă că trăiesc ceva cu totul și cu totul deosebit. Or, dacă iau Banatul - acuma mă iertați că vă*

atac acasă, dar existau cărți vestite pe această temă! În vremea studenției mele, citeam la vlădici vestiți ai Banatului, care vorbeau despre plaga mare a concubinajului în Banat.”

În drumurile mele pentru elaborarea lucrării “Mic Atlas al județului Timiș”, o sumară monografie timișeană, am poposit și în comuna Liebling, localitate înființată în anul 1786 prin colonizarea etnicilor germani. Între anii 1942 și 1977, germanii din Liebling au plecat în masă din țară, locul lor fiind luat de români. Dacă la recensământul din 1941 erau în comună peste 4000 de șvabi, la finele anilor ‘70 rămăseseră sub 1000. Un nou val de emigrări s-a petrecut după 1990, în 1992 mai fiind înregistrați în așezare doar 57 de etnici germani... Conform paginii web create de foștii „lieblingeri”, cei mai mulți au ajuns în Republica Federală Germană (2 700), SUA (1245), Canada (870), mai puțini în Brazilia (90 de persoane), Australia (4), Africa de Sud (5) și Argentina (2). Numărul total de șvabi din Liebling plecați în lumea întreagă ar fi de peste 5 700 de persoane.

Preotul Ieremia Oancea a slujit comunitatea ortodoxă românească din Liebling de la 1 iulie 1984. A văzut o parte din nemți plecând, imediat după Revoluție: „După 1990 au plecat 250 de familii. Primul care a dat semnalul a fost preotul lor, Erwin Glockner, care s-a dus în Germania. Au plecat și restul imediat după el”, își amintește părintele. Românii care s-au stabilit în Liebling în ultimele decenii au moștenit ceva neașteptat de la șvabi: dorința de a trăi în

concubinaj. „Este un model german, așa făceau șvabii din sat: preferau să stea împreună mai multă vreme, să vadă cum se înțeleg în timp. În ultimii ani au venit la mine pe-rechi ca să le cunun, dar le-am spus tinerilor că fără certificat de căsătorie de la primărie nu se poate. Pe puțini am reușit să îi conving să se căsătorească cu acte în regulă. Sunt vreo 70 de cazuri de familii care trăiesc în concubinaj din totalul de 600. Cununiile sunt în scădere. În anul 2008 - am avut 35 de botezuri, 23 de înmormântări și numai 15 cununii”, povestea părintele Ieremia Oancea din Liebling în vara anului 2009...

A slujit părintele Oancea comunitatea ortodoxă românească din Liebling vreme de 32 de ani, până în decembrie 2016. A rămas să ducă mai departe misiunea de a sfârși ridicarea bisericii din comună preotul paroh Ionuț Dănuț Mania, iar „restaurarea familiei în drepturile ei sacrosante” rămâne un deziderat firesc și azi, așa cum a fost și-n vremea părintelui teolog Gheorghe Cotoșman...

Dinu Barbu

Dușmanul Banatului

— Concubinajul —

DE
PREOT GHEORGHE COTOȘMAN
DOCTORAND ÎN TEOLOGIE

Timișoara 1936

TIPOGRAFIA „MERCANTIL“-MORAVETZ, TIMIȘOARA

De acelaș autor :

- Din trecutul Bănatului. Studiu introductiv de istorie național-bisericească. Timișoara 1934.
- Din trecutul Bănatului Comuna și Bisericile din Sânnicolaul-Mare. Timișoara 1934.
- Din trecutul Bănatului. Comuna și Bisericile din Comloșul-Mare și Lunga. Timișoara 1934.
- Din trecutul Bănatului. Comuna și Bisericile din Giridava-Morîsena-Cenad. Timișoara 1935.
- Restaurarea Episcopiei Timișorii. Testamentul lui Șaguna. Visul Bănățenilor. Timișoara 1935.
- Din trecutul Bănatului. Comuna și Bisericile din Nerău Timișoara 1935.
- Din trecutul Bănatului. Comuna și Bisericile din Pesac. Timișoara 1936.

CUVÂNT ÎNAINTE.

Rândurile din broșura de față au fost prilejuite de evenimentul însemnat al cununiei celor 71 perechi concubini ortodocși români, din comuna Comloșul-Bănățean. Cu atât mai însemnat este acest eveniment, cu cât el are loc tocmai în epoca cea mai critică prin care trece românismul din Banat.

Se impune și prin faptul că, la realizarea lui au colaborat, într'o fericită armonie și superioară înțelegere, autoritățile administrative de stat și comunale cu slujitorii sfintelor Altare.

Un rol covârșitor a avut aici d. Alexandru I. Movilă, primpretorul plășii Comloș, fără concursul căruia evenimentul nu s'ar fi încrestat pe răbojul vremii. Relevăm cu bucurie această faptă creștinească și românească a acestui reprezentant al puterii de stat la granița de Vest a țării, spre a servi drept pildă celorlalți primpretori din țară, cărora

deasemeni le incumbă datoria a da importanța cuvenită problemelor sociale, cari — și aici trebuie să accentuăm că — numai în măsura sprijinirii lor pe morala evanghelică își găsesc o fericită realizare.

Fără aplicarea principiilor și virtuților evanghelice viața noastră socială și națională rămâne stearpă. Singură Biserica — cu colaborarea tuturor fiilor ei — are posibilitatea s'o invioreze și să-i asigure trăinicia.

Chemarea ceasului de față, deci, trebuie să fie:

Intoarceți-vă la Christos!

Jimbolia, la Bunavestire 1936.

Pr. Gh. COTOȘMAN.